

# RICE TERRACES OF THE PHILIPPINE CORDILLERAS



## DALAWANG LIBONG TAONG BUHAY NA ISKULTURA

Sa lahat ng mga istrukturang hindi nasira sa paglipas ng panahon, ang *Rice Terraces of the Philippine Cordilleras* ay katatag-tangi para sa kanyang katatagan at kariktan. Ang *terraces* ay patong-patong na mga pirasong lupang sakahan na itinayo ng mga Ifugao sa mga bulubundukin ng Cordillera. Ang masalimuot na istruktura ng *rice terraces* — ang kanyang sinauna at likas na patubig, mga pader na gawa sa bato at putik, at kakaibang paggamit ng lupa — ay tumulong sa mga Ifugao upang makapaglinang ng isang sistema ng pagsasaka na sagana at nagtatagal, gayundin ang isang pamumuhay na may malakas na impluwensiya ng katutubong paniniwala at kulturang naka-sentro sa pamayanan. Ito ang dahilan kung bakit yumabong ang *rice terraces* sa haba ng panahon.

## TANAWING NAGFAPANATILI NG BUHAY

Pangunahing pinahahalagahan ang *rice terraces* bilang lupang taniman ng pagkain ng mga Ifugao. Ang *terraces* ay bunga ng kanilang hangaring magkaroon ng pamayanan na kayang magsarili at manatiling maunlad. Kaya naman, nilayan na ang bawat aspeto ng *rice terraces* ay maging mabisa pagka't kaisa ng kalikasan. Tinatawag na *pu-gu* ang pinakatuktok na kakahuyang bahagi ng *rice terraces*. Mahigpit itong pinangangalagaan at nagsisilbing bukal ng likas na patubig para sa mga pirasong lupain ng hagdang taniman.

Sa itaas ng mga *terraces*, may tinatawag na *muyong* o mga kakahuyan na pag-aari ng pamilya o di kaya ng buong komunidad. Ito'y pinagmumulan ng mga pangangailangan tulad ng gamot, panggatong, materyales sa paggawa ng bahay at kasangkapan para sa paglilok ng kahoy at paghahabi ng basket.

Ang ikatlong bahagi ay ang mismong mga *rice terraces*, na may mga pader na itinayo sa pamamagitan ng mga katutubong kasanangkapan at arking kasipagan ng mga Ifugao. Gawa pa rin sa bato at putik ang mga pader na sumusuporta sa mga *rice terraces*, at dinisenyo ito upang sundan ang likas na hugis ng kabundukan. Sa tabi ng mga pader ng *rice terraces*, makikita ang sala-salabid na mga agusan ng tubig na malayang dumadaloy mula sa mga *watershed* patungo sa iba't ibang palapag ng palayan.

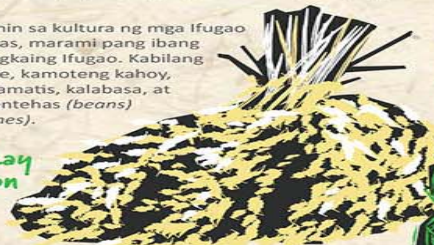
Sa paaan, makikita ang *dolya*, o mga kakahuyan ng iba't ibang damo at halamang-prutas na nagsisilbi ring bakod sa pagitan ng tirahan ng komunidad at *rice terraces*. Sinisiguro ng lahat ng ito na nagagamit nang husto ng pamayanan ang mga lupaing pang-agrikultura sa kabundukan, at sila'y nakakapag-ani ng mga masagana at de-kalidad na pananim.

## BIYAYA MULA SA MGA DIYOS

Ang pangunahing pananim ay ang pinagnunuang palay (*heirloom rice*), at pinakabantog ang mga katutubong uri na maaaring anihin taon-taon, ang *tinawon* (nangangahulugang kada-isang -taon). Naniniwala ang mga Ifugao na ang mga butil ng palay na ito ay isang biyayang binigay sa kanila ng mga diyos, at matatagpuan ang mga salaysay na ito sa mga katutubong alamat ng mga Ifugao. Itinuturing na lubos na masustansiya ang tinawon. Pinatutubo ito nang likas (organic) at mas siksik ang mga butil nito kay sa palay ng kapatagan, kahit na mas kaunti ang naaani dito. Ipinahahayag ng mga Ifugao ang paggalang at pasasalamat sa banal na palay sa pamamagitan ng agrikultural na siklo ng paghahanda, pagtatanim, at pag-aani — magkahalong paggawa at pagdaos ng mga ritwal na pinangungunahan ng *Mumbaki*.

Bagaman pangunahin sa kultura ng mga Ifugao ang *tinawon* na bigas, marami pang ibang matatagpuan sa pagkaing Ifugao. Kabilang dito ay gabi, kamote, kamoteng kahoy, bawang, sibuyas, kamatis, kalabasa, at iba't ibang uri ng lentehas (*beans*) at legumbre (*legumes*).

Mga tangkay ng Tinawon



Bulul — inukit na anyo sa kahoy, naglalarawan sa mga kaluluwa ng mga ninuno. Sila ang mga-bantay sa mga tanim at imbak na palay.

## ANG WAGAS NA KUWENTO NG PAG-IIBIGAN NG TAO AT KABUNDUKAN.

JAK/2017/PI/H

Sa loob ng maraming siglo, nabuhay ang mga pamayanan ng Ifugao mula sa mga ani na galing sa *rice terraces*, at nagbigay naman ang huli ng masagang kabuhayan bilang kapalit sa mapagmahal na pangangalaga at pag-iingat ng mga Ifugao. Ang pamanang ito ng agrikultura at mga ritwal na hindi maipaghihiwalay, ay kitang-kita sa pang-araw-araw na buhay ng mga katutubong naminirahan sa bai-baitang na dalusdos ng Cordillera.



Gayunman, ang katatagan ng pamumuhay ng mga Ifugao ay hinahamon ngayon ng mga pagbabagong sanhi ng modernisasyon at *climate change*. Ang industriya ng turismo, bagaman nagbibigay ng mga bagong pagkakataon, ay nagdadala rin ng ibang uri ng tunggalian sa nakagawiing pananaw.

Dahil sa patuloy na pagtaas ng halaga ng mga bilihin at pagbabago sa siklo ng agrikultura, ang ilang mga magsasaka ay nagtatanim ng palay mula sa kapatagan at iba pang pananim na mas madaling pagkakitaan. Naaakit naman sa mga makabagong uri ng kabuhayan ang mga nakabatang henerasyon na nakapag-aral sa bayan. Dahil sa pagkaunti ng mga kasapi ng pamilyang may kagustuhang magtrabaho sa sakahan, hindi na napapanatili nang husto ang kaayusan ng mga *rice terraces*. Sa kabila ng mga hamong ito, pinagpapatuloy ng mga katutubo ang pagharap sa buhay. Pagka't likas na mapagsusikap, nakikipag-kapitbisig ang pamayanan sa lokal na pamahalaan at mga katambal na pribadong samahan na nakatuon sa pangangalaga ng kultura ng mga Ifugao at ang kanilang *rice terraces*.

## OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE

Ang *Rice Terraces of the Philippine Cordilleras* ay isang natatanging halimbawa ng isang sumisibol at buhay na tanawing kultural na mababakas mula pa noong panahong bago dumating ang mga mananakop, dalawang siglo na ang nakalilipas. Matatagpuan ang *rice terraces* sa mga liblib na lugar ng bulubunduking Cordillera sa hilagang isla ng Luzon, kapuluan ng Pilipinas. Bagaman ang makasaysayang *rice terraces* ay matatagpuan sa kabuuang lawak ng lalawigan, ang *inscribed property* ay binubuo ng limang kumpol ng pinakabuo at makapukaw-damdaming *terraces*, na makikita sa apat na munisipyo. Lahat ay gawa ng mga katutubong Ifugao, isang maliit na pangkat na libo-libong taon nang naninirahan sa mga kabundukang ito.

Ang limang nakatalang kumpol ay: (i) Nagacadan *Terrace Cluster* sa munisipyo ng Kiangnan, na may dalawang bukod-tanging paakyat na hilera ng baitang na may ilog sa pagitan; (ii) ang Hungduan *Terrace Cluster* na namumukod-tangi dahil sa mala-sapot na gagambang anyo nito; (iii) ang sentrong Mayoyao *Terrace Cluster* na natatangi dahil sa mga hagdang nito ay kakikitaan ng pagsasalitan ng mga *bale* (katutubong bahay) at alang (imbakan ng palay); (iv) ang Banaue *Terrace Cluster* sa munisipyo ng Banaue na may tanawin ng karaniwang katutubong tirahan ng mga Ifugao; at (v) ang Batad *Terrace Cluster* sa munisipyo ng Banaue na inukit sa loob ng isang mala-ampietrong kalahating bilog na katatagpuan din ng isang komunidad sa paanan nito.

Kinakatawan ng *Ifugao Rice Terraces* ang lubos na pagtatlaban ng mga pisikal, sosyo-kultural, pang-ekonomiya, panrelihiyon at pampulitkang mga kaligiran. Tunay itong buhay na tanawing kultural na may kagandahang walang katulad. Ang *Ifugao Rice Terraces* ay isang di-matatawarang ambag ng mga ninunong Pilipino sa sangkatauhan. Itinayo dalawang libong taon na ang nakalilipas at isinasalin sa bawat henerasyon, ang *Ifugao Rice Terraces* ay simbolo ng hindi nagmamaliw na halimbawa ng sinaunang kabihasnang na sumailbago sa iba't ibang hamon at balakid na dala ng pagbabago ng panahon.

Dahil nasa mas mataas na kinatalagan at itinayo sa mga mas matatarik na dalisdid kumpara sa ibang mga *terraces*, ang kumpol ng *rice terraces* ng Ifugao na ang pader ay gawa sa bato o putik, ang maingat na pag-ukit nito sa likas na hugis ng burol at bundok upang makalikha ng mga hagdang-hagdang tubigan na may katumbas na pasikot-sikot na sistemang patubig mula sa mga kabubatan sa itaas ng bundok, at ang natatanging sistema ng pagsasaka nito, ay sumasalamin sa dalubhasang pag-iinhinyero ng mga Ifugao na hinahangaan magpasahanggang ngayon.

Ang hagdang taniman ay isang halimbawa ng wagas na katutubong kaugalian at katangi-tanging katatagan, lalo na't isinisiwalat ng mga arkeolohikal na patunay na ang hindi nagbabagong pamamaraang ito ay ginagamit 2,000 taon na ang nakalilipas. Nagbibigay ito ng maraming kaalaman upang magamit sa mga katulad na kapaligiran. Ang pagpapatili sa buhay na *rice terraces* ay sumasalamin sa pagtutulungang batay sa masusing kaalaman ng mayamang dibersidad ng likas na yamang matatagpuan sa sistemang pang-agroekonomiya ng Ifugao, isang masinop na taunang sistema na may pagtataya sa siklo ng buwan, paghahati at pagpapalano sa lupaing, pangangalaga sa lupa, pagkabihasa sa masalimuot na sistema ng pagpipigil ng mga peste na nakabatay sa pagproseso ng damong-pagkain at gamot na sinasabayang ng mga ritwal sa pananampalataya.

Mga Pamantayan (iii): Ang *rice terraces* ay isang kagila-gilalas na patunay sa isang maipagpapatuloy na sistemang pangkomunidad ng pag-aani sa palay batay sa patubig na nagmumula sa tuktok ng bundok at paglikha ng mga batong hagdang tubigan, isang sistemang napanatiling buhay sa loob ng dalawang siglo.

Pamantayan (iv): Ang *rice terraces* ay isang alaala sa kasaysayan at paggawa ng higit isang libong henerasyon ng mga maliit na magsasaka, na sa pamamagitan ng pagtutulungan sa komunidad, ay nakapaglikha ng lupaing nakabatay sa maingat at maipagpapatuloy na paggamit ng likas na yaman.

Pamantayan (v): Ang hagdang palayan ay isang natatanging halimbawa ng paggamit sa lupa na bunga ng maayos na ugnayan sa pagitan ng tao at kapaligiran na siya namang nabunga ng mga kahanga-hangang matatarik na hagdang tanawin na siyang may angking kagandahan, ngunit ngayon ay nanganganib dahil sa mga pagbabago sa mga sistemang pang-ekonomiya at panlipunan.

Ang pananim ng mga diyos, Ifugao, ang mga katutubong, swit ng mga Ifugao ay mapaligang, noong 2008 sa Kinatayang Listahan ng Intangible Cultural Heritage of Humanity. - Malambak at matatag ang pagsasaka ng pagtatanim ng Ifugao. - Ang Banaue ay ang pinakalumang lugar sa Ifugao na nilalang para sa turismo.

Ang pananim ng mga diyos, Ifugao, ang mga katutubong, swit ng mga Ifugao ay mapaligang, noong 2008 sa Kinatayang Listahan ng Intangible Cultural Heritage of Humanity. - Malambak at matatag ang pagsasaka ng pagtatanim ng Ifugao. - Ang Banaue ay ang pinakalumang lugar sa Ifugao na nilalang para sa turismo.

## GABAY PARA SA MGA TURISTA:

Maraming mga maiaalok na gawaing panturismo ang hiwaga ng *Rice Terraces of the Philippine Cordilleras*. May ilang mga talon at magagandang rutang maaaring tahakin para sa mga turistang naghahanap ng mga kapana-panabik na Gawain. May mga kainan at tindahan ng mga *souvenir* na ukit sa kahoy para naman sa mga turistang naghahanap lamang ng libang, at iba't ibang museo at mga eksperyensyal na pamamasyal para naman sa mga nagnanais ng paglilibot na pang-akademya.



### HUNGDUAN TERRACE CLUSTER



Puntahan ang kalawakan ng *Hungduan Rice Terraces* na tanyag sa mala-sapot ng gagambang anyo nito kung titingnan mula sa himpapawid. Matulog sa mga *home-stays* na matatagpuan sa gitna ng mga *terraces* sa tabi ng ilog Hapao. Tuklasin ang kalapit na mainit na bukal ng Bogayah.

2.6 na kilometro mula sa Banaue (higit-kumulang 1 oras na biyaho)



### NAGACADAN TERRACE CLUSTER

Danasin ang katutubong kultura ng mga Ifugao habang naglalakad sa *Open Air Museum ng Nagacadan Rice Terraces* sa Kiangnan. May mga eksibit na nagpapakita ng karaniwang takbo ng buhay ng mga pamilyang Ifugao, mga katutubong habi at mga tela at gayundin ang mga karaniwang agrikultural na produkto at arkitektura.

3.3 kilometro mula sa Banaue (higit-kumulang 1 oras at 30 minuto ng pagmamaneho)

Asipulo

### TO MANILA

348 na kilometro na daaran sa San Jose City

### Tappiyah Falls



### TO BAGUIO

Wala at kalahating oras na pagmamaneho na daaran sa Mt. Province

### 5

### BATAD TERRACE CLUSTER

Lubos na kahanga-hanga ang *Batad Rice Terraces*. Nakaukit ang mga hagdan sa loob ng isang napakalaking mala-ampiteatrong kalahating bilog. May komunidad sa paanan ng *terraces*, nakatambad sa mala-sining na agawan ng araw at lilim mula sa nagdaraang ulap. Marami ang pumipiling akyat ang *terraces* at labkayin pababa ang *Tappiyah Waterfalls*. Maaari ring pagmasdan ang tanawin mula sa alinmang *home-stays* sa itaas ng *terraces* at mamili ng mga gawing-kamay na katutubong habi at mga inukit na kahoy.

1.6 na kilometro mula sa Banaue (higit-kumulang isang oras na biyaho)



### Batad Saddle

### BANAUE TRADE CENTER at Municipio

### BANAUE MUSEUM

Kiangnan

### 4

### BANGAAN TERRACE CLUSTER

Sa mismong munisipyo ng Banaue ay ang paboritong dayuhin ng mga turista. Bagtasin ang liko-likong landas ng *Bangaan Rice Terraces* na may tanawin ng katutubong pamayanan ng mga Ifugao. May pagkakataon ring mapagmasdan ang isang araw sa buhay ng mga magsasakang pamilya ng Ifugao.

4 na kilometro mula Banaue (higit-kumulang 1 oras na biyaho)



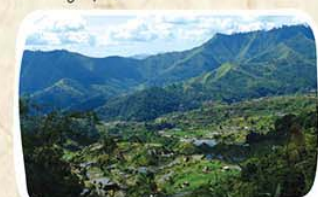
Lagawe

### CENTRAL MAYYAO TERRACE CLUSTER

### 3

Mapagmamasdan mula sa Bundok ng Nagchajan ang malawak na tanawin ng *Central Mayyao Rice Terraces*, na kinagigiliwan ng marami dahil sa salitan ng mga *balie* o katutubong bahay ng mga magsasaka at mga *alang* o imbakan. Tuklasin ang mga lakaran sa gitna ng mayabong na kapaligiran papunta sa mga malalapit na talon at tikman ang katutubong produktong alay na gawa sa luya at palay.

4.1 kilometro mula Banaue (higit-kumulang 2 oras at kalahating biyaho)



## PAGBIBIGAY-GALANG SA KULTURA NG MGA IFUGAO:

- Iwasan ang pagsuot ng mga manipis at napakalaking pananamit
- Humingi ng pahintulot bago kumuha ng mga larawan, lalo na ng mga nakatatandang katutubo
- Kung magsusuot ng katutubong damit at gagamit ng mga katutubong kagamitan at instrumento, humingi ng gabay, upang hindi mabastos ang mga katutubo sa 'di angkop na paggamit ng mga nasabing bagay
- Maging maalam sa ilang mga pagdiriwang na mas gustong ipagdiriwang ng mga Ifugao ang sarilinan sa loob ng kanilang mga komunidad
- Bigyang galang ang mahigpit na pribadong ritwal ng mga pamilya gayundin ang mga ritwal ng pagpapagaling sa mga maysakit
- Para sa inyong kaligtasan at pagpapanatili ng kaayusan ng *rice terraces*, magrehistro sa mga angkop na munisipyo o opisina ng panturismo
- Bayaran ang mga singil para sa pangangalaga ng kapaligiran
- Ang paglalakad sa mga *rice terraces* ay pinakamainam na isinasagawa kasama ang mga nirekomendang mga gabay: lagi lamang maglakad sa mga tamang daanan at sundin ang panutong ibibigay ng inyong mga gabay
- Maaari kayong mag-arkila ng mga tungkod; ang ilang mga landas ay may mga matatarik na landas na maaaring mahirap akyat
- Bawal ang paninigarilyo sa mga pampublikong lugar (may ilang mga munisipyo na may mga lokal na batas ukol dito)
- Huwag magtapon o mag-iwan ng anumang basura
- Iwasan ang labis na pag-inom ng alak, at ugaling hinaan ang mga pag-uusap niyong mga magkakasama tuwing gabi, lalo na kung naninirahan malapit sa mga komunidad

# RICE TERRACES OF THE PHILIPPINE CORDILLERAS

Ipinapakita ng mapang ito ang namumukod-tanging Rice Terraces of the Philippine Cordilleras - isang World Heritage Site sa Ifugao, Pilipinas. Ang mga rikardula sa mapang ito ay kinuha mula sa kasulatan ng pagkakatrang ng lugar na ito noong 1995, at bunga rin ng mga kontribusyon at pagpapalagay sa Ifugao sa ilalim ng proyektong pinamagatang: "The Power of Culture: Supporting Community-Based Management and Sustainable Tourism at World Heritage Sites in Malaysia and Southeast Asia," pininodohan ng pamahalaan ng Malaysia sa pamamagitan ng Malaysia Funds-in-Trust.

Inilalarawan ng mapang ito ang mga lugar at pakahulugan ng mga naitalang gabay upang tundi na maranasan ng mga bisita ang Outstanding Universal Value ng mga *terraces*, at bahagi ng pakikipag-ugnayan ng UNESCO sa pagpapanatili at pagpapalagay ng mga World Heritage Sites para sa mga susunod na henerasyon.

<p><b>PAMATNUGATAN NG NILALAMAN</b> Foundation for Communication Initiatives (FOCI), Inc. Emily A. Aberera Isabella Ann Mendoza Cristina Elisse C. Cudimant Noriel T. Benayas</p> <p><b>OPINA NG UNESCO, JAKARTA</b> Christa Handjastaputra Wieske Saperdan</p>	<p><b>TAGAKUHA NG MGA LARAWAN</b> Charles Altomonte Ariel Dalisay</p> <p><b>SUKAT, AYOS, DENYENO AT PAGGUMIT</b> Ariel Dalisay</p> <p><b>KATUWANG ANG:</b></p>	<p><b>TAGALIKHA</b> UNESCO Office, Jakarta</p>	<p><b>PINONDOHAN SA PAMAMAGITAN NG</b></p>
---	--	--	--

Ang mga Ifugao ay kasaligan ng kasaligang pangkalahatan ng mundo. Ang mga Ifugao ay kasaligan ng kasaligang pangkalahatan ng mundo. Ang mga Ifugao ay kasaligan ng kasaligang pangkalahatan ng mundo.

Ang mga Ifugao ay kasaligan ng kasaligang pangkalahatan ng mundo. Ang mga Ifugao ay kasaligan ng kasaligang pangkalahatan ng mundo. Ang mga Ifugao ay kasaligan ng kasaligang pangkalahatan ng mundo.